

مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران با ارائه یک راهبرد علمی

محمد فراهانی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

محمد مهدی رحیمی^۱

عضو هیئت علمی گروه حقوق، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۴/۲

چکیده

از منظر قانون گردشگران یکی از مصادیق اتباع بیگانه دانسته شده‌اند و در تمامی سیستم‌های حقوقی برای آنان حقوق و تکالیفی در نظر گرفته شده است. در کشورهایی که تقریباً تمامی منابع مالی خود را از راه گردشگری تأمین می‌کنند قوانین دو طرفه‌ای نیز برای گردشگر و مقصد گردشگری در نظر گرفته شده است به نحوی که می‌توان گفت همین مقررات حقوقی یکی از علل اساسی توسعه صنعت گردشگری است. تحت تأثیر این تجربه ورود گردشگران خارجی به هر کشور و رونق گردشگری خارجی تا حد زیادی با قوانین و مقرراتی که از حقوق آن‌ها حمایت کند، مرتبط دانسته شده است؛ بنابراین تدوین قوانین و مقرراتی با هدف حمایت از گردشگران و ایجاد امنیت برای آن‌ها ضروری است. هدف این مقاله بررسی موضوع مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران است. سؤال اصلی مقاله حاضر این است که مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران چگونه مورد توجه قرار گرفته است؟ نتایج این مقاله نشان می‌دهد که در نظام کیفری ایران، مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری به صورت جامع مورد توجه قرار گرفته است: اصل ۲۲ قانون اساسی مقرر می‌دارد: حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند. این اصل اشخاص تبعه داخله و خارجه هر دو را شامل می‌شود و اهمیت حفظ و حمایت از جان و مال و مسکن اشخاص را مورد توجه قرار می‌دهد و به امنیت آنان نیز توجه خاصی دارد. به جز قانون اساسی، قانون گذرنامه مصوب اسفند ۵۱، قانون ورود و اقامت اتباع خارجه مصوب ۱۳۳۶ و اصلاح و الحاق چند ماده و تبصره آن مصوب ۵۰ و آیین‌نامه اجرایی مربوط به آن که به چگونگی اعطای گذرنامه‌های سیاسی خدمتی یا عادی و برگ لسه پاسه (برگ عبور) از طریق نیروی انتظامی و وزارت خارجه اشاره دارد نیز این مسئله را مورد توجه قرار داده‌اند. با توجه به این مقدمه در این مقاله تلاش خواهد شد با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و نیز مقالات علمی و پژوهشی مرتبط موضوع مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران تبیین و تحلیل شود.

واژگان کلیدی: مزاحمت برای گردشگران، اماکن گردشگری، نظام کیفری ایران، حقوق گردشگران.

مقدمه

گردشگری^۱ پدیده‌ای است که از زمان‌های بسیار دور، در بین انسان‌ها وجود داشته و این پدیده کم‌کم رواج داشته تا امروز با توجه به تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به صورت کنونی رسیده است. ایران یکی از ده کانون مهم شکل‌گیری تمدن بشری در جهان بوده است و نخستین آثار مدنیت که در این سرزمین کشف شده، به هزاره‌ی پنجم پیش از میلاد مسیح تعلق دارد. چنان که ورود آریایی‌ها در هزاره‌ی دوم پیش از میلاد به این کشور و حکومت عیلامی‌ها، مادها، هخامنشیان، ساسانیان و ... حکایت از ایجاد تمدن پربار و دیرینه در این سرزمین دارد. در عین حال این کشور در طی دوره‌های مختلف مورد توجه بسیاری از افراد بوده که به منظورهای خاصی از تجارت و داد و ستد، تفریحی، فرهنگی و ... به آن مسافرت می‌کرده‌اند و همین‌طور وجود رسوم مختلف در این کشور از جمله پناه بردن به طبیعت در ایام مختلف سال به صورت دسته جمعی و گروهی نشان از وجود روحیه‌ی گردش و تفریح را در بین مردم این سرزمین داشته است (Ghaffari & Molaee, 2002: 218).

بنابراین هر چند مطالعات و تحقیقات انجام شده در زمینه‌ی گردشگری و مسافرت و شیوه و قوانین مربوط به آن در ایران باستان و حتی در ایران پس از اسلام بسیار اندک است، ولی آنچه مسلم است اینکه در ایران قبل از اسلام و حتی قبل از ورود آریایی‌ها به این سرزمین، مسافر و جهانگرد دارای حقوق و امتیازات ویژه‌ای بود که در حکومت‌های مختلف در شکل‌های مدنی هر دوره حدود و میزان آن یکسان و مشابه نبوده است، بلکه با توجه به انگیزه و هدف مسافر یا جهانگرد، آن حقوق و حدود آن تعیین و اجرا می‌شده است. علاوه بر این ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص و وجود فرهنگ و آداب و رسوم، آثار تاریخی، هنری و میراث فرهنگی خود به طور قطع برای جهانگردان و گردشگران عهد قدیم بهترین مقصد محسوب می‌شده است (Heidari Chineh & Hosseinzadeh Delir, 2003: 59).

در واقع در مورد مسافرت به نواحی روستایی در این زمان (ایران باستان) تحقیقات و مطالعات، بسیار اندک است و اطلاع دقیقی در دست نیست، ولی با توجه به آداب و رسوم ایرانیان و وجود اکثریت جمعیت در مناطق روستایی می‌توان گفت که گردشگری روستایی در ایران از زمان شکل‌گیری تمدن‌های بزرگ و ایجاد شهرها شکل گرفته و گردشگران در این زمان به منظور خاصی به این نواحی سفر می‌کرده‌اند. در ایران پس از اسلام، با توجه به سابقه‌ی زندگی مدنی و تجربیات حاصل از حسن خلق و رفتارهای موجود نزد ایرانیان که از گذشته‌های کهن باقی مانده و همچنین فرهنگ خاص ایرانیان که با میهمان‌نوازی‌های خاص شرقیان توأم بوده و به ویژه در پرتوی اجرای آیات قرآن و احکام اسلامی، گردشگری رونق بیشتری یافته و با ایجاد تأسیسات جدید رفاهی و درمانی، ایجاد مهمانسراها و محل‌های پذیرایی از میهمان به طریق وقف باعث شد تا گردشگری در ایران به مرحله‌ی تازه‌ای برسد که در سفرنامه‌ها و یادداشت‌های سیاحان متعدد و مشهور اعم از ایرانی و خارجی به نیکی یاد شده است (Zaki, 2004: 87).

^۱. Tourism

لازم به ذکر است که در دوره ی بعد از اسلام، قرآن مجید، نهج البلاغه، روایات و احادیث امامان و بزرگان دین به انحای گوناگون مسلمانان را به گردشگری و گردشگری تشویق و ترغیب نموده اند. چنانکه از دیدگاه اسلام گردشگری و سیر و سیاحت رشد و تعالی انسانی را به دنبال خواهد داشت که قبلاً ذکر کردیم؛ بنابراین اسلام ضمن تشویق و تأکید بر گردشگری و سیاحت به فواید معیشتی و بهره‌مندی از نعم انبوه خداوندی اشاره می‌نماید و معتقد است که گردشگری با همه‌ی اثرات و فواید معیشتی و دنیوی، هیچ‌گاه فی‌نفسه ناقض جنبه‌های اخلاقی، عبادی و سازندگی نفس و هدف‌های فراتر از خاک و خدا محوری نبوده، بلکه تمام سفرها تمهیدی است برای سفر به سوی خداوند و صعود به دارالقرار. در زمینه‌ی اهمیت سیر و سیاحت در اسلام و قرآن همین بس که تعداد ۲۹ آیه از ۲۴ سوره‌ی قرآن کریم به این امر اختصاص دارد که در هفت آیه‌ی اول صراحتاً به عنوان سیرو فی الارض و در هفت آیه دیگر عنوان أفلم یسیرو فی الارض بیان شده است (Salehi, 1995: 58).

با توجه به مطالب فوق می‌توان دریافت که اسلام تأثیر بسزایی در گردشگری و نحوه‌ی مسافرت و همچنین انگیزه‌های مسافرت در ایران بجای نهاده است. در این دوره سیاحان زیادی به ایران مسافرت کرده‌اند و از مناطق مختلف از جمله نواحی و روستایی و ایلات و عشایر این سرزمین دیدن کرده‌اند که در کتب تاریخی و سفرنامه‌های مختلف به آن اشاره شده است. در زمینه‌ی گردشگری، ایران به ویژه از قرن هفدهم میلادی دوران حکومت صفویان به عنوان یک کشور مورد توجه جهانگردان قرار گرفته و اذهان اروپاییان را به خود جلب نموده است، صرف نظر از صدها مسافری که قبل از قرن هفدهم به ایران سفر کرده‌اند. قرن هفدهم میلادی که مقارن با قرن یازدهم و دوازدهم هجری قمری است را می‌توان سرآغاز توجه گردشگری خارجی به ایران دانست. در این دوره می‌توان از سیاحان و گردشگران مختلفی از جمله پیتر دلاواله، ژان شاردن، تاورنیه، آنتونی شرلی، مادام دیولافو، جرج کلارک^۱ و... که با ملیت‌های مختلف به همراه فهرست بلندی که جرج کرزن^۲ انگلیسی در پایان قرن ۱۹ میلادی در کتاب معروف خود ایران و قضیه‌ی ایران^۳ از مسافرانی که به ایران سفر کرده‌اند، نام می‌برد که نشانگر جای گرفتن ایران در صدر کشورهای آسیایی به لحاظ تعداد گردشگران در طی قرون ۱۷ و ۱۸ میلادی است (Ardeshir Tajzadeh Namin, 2014: 2014).

قرن نوزدهم، قرن متفاوتی در تاریخ گردشگری ایران شناخته می‌شود. سیاحان، دیپلمات‌ها، بازرگانان، باستان‌شناسان، محققان و حتی افراد کنجکاو به ایران سفر می‌کردند تا صرفاً حس کنجکاو خود را ارضا کنند. در نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم، لیدی، شل، وانسون، گوینو و دکتر بروگسی^۴ از زمره نویسندگانی بودند که با کتاب‌های خود نام ایران را به نیکی بر سر زبان‌ها افکندند. به هر حال هرچند که در دوره‌ی مذکور روند ورود گردشگران خارجی به ایران رو به تزاید گذاشته بود ولیکن هیچ‌گاه به عنوان صنعت به شکل امروزی که دارای تشکیلات منظم و قوانین و مقررات

¹. Peter Delawale, Jean Chardin, Tavernie, Anthony Shirley, Madame Diyalof, George Clarke.

². George Curzon, 1st Marquess Curzon of Kedleston

^۳. آنچه کرزن با دیدی محققانه و ژرف در اثنای این جهانگردی به رشته تحریر درآورد به شکل مقالاتی در روزنامه تایمز لندن به چاپ رسید و همین مقاله‌ها بود که استخوان‌بندی سه کتاب معروف وی، روسیه در آسیای مرکزی (۱۸۸۹)، ایران و قضیه ایران (۱۸۹۲) که نام‌آورترین اثر او بود و مشکلات خاور دور (۱۸۹۴) را تشکیل داد.

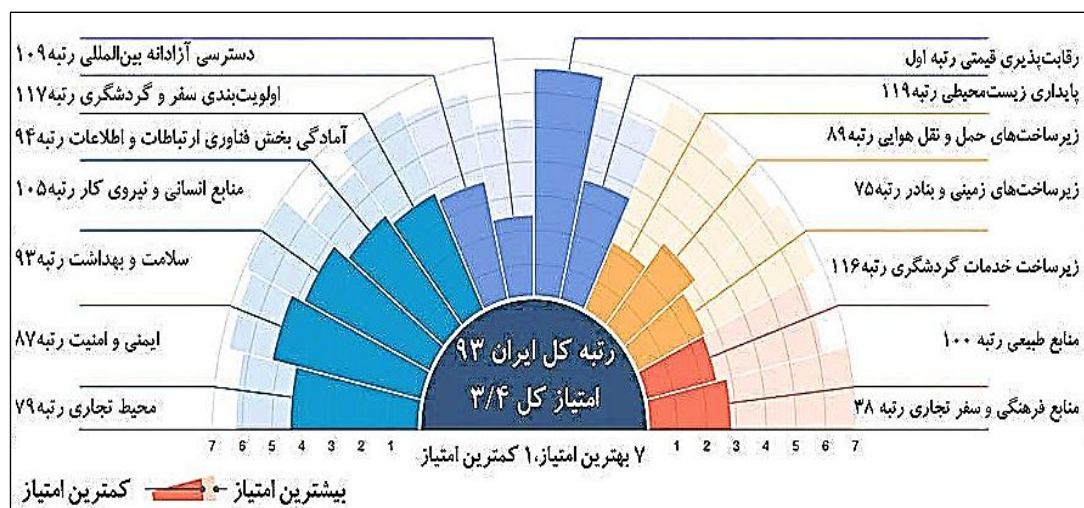
⁴. Lady, Shell, Wanson, Gobin and Dr Borges

ویژه‌ای باشد و درآمد زایی نماید مورد توجه نبوده است. صنعت گردشگری در ایران از نیم قرن پیش به این طرف به منظور شناساندن مفاخر ایران و تمدن این سرزمین باستانی رسماً شکل گرفت و برای اولین بار از سال ۱۳۱۴ اداره‌ای در وزارت کشور به نام اداره‌ی امور گردشگری تأسیس شد که فعالیت آن محدود به چاپ نشریات و کتابچه‌های راهنمای گردشگری ایران می‌بود. بعد از شهریور ۱۳۲۰، اداره‌ی مذکور جای خود را به شورای عالی گردشگری داد که زیر نظر وزارت کشور بود و در نهایت در سال ۱۳۴۲ هیئت وزیران تأسیس سازمان جذب سیاحان را تصویب کرد و این سازمان رسماً کار خود را آغاز نمود. این سازمان که به ارائه‌ی طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌های وسیع زیربنایی در امر گردشگری موفق شد، در سال ۱۳۵۳ جزء تشکیلات وزارت اطلاعات درآمد و نخست عنوان وزارت اطلاعات و گردشگری مسئول تنظیم امور ایران‌گردی و گردشگری می‌شود. از آن بعد اداره‌ی ایران‌گردی و گردشگری به وسیله‌ی چهار شرکت سهامی با نظارت وزارت اطلاعات و ایران‌گردی اداره شد (Zaki, 2004: 112).

پس از انقلاب اسلامی به منظور جلوگیری از تداخل وظایف و هماهنگ نمودن فعالیت‌ها وسایل مربوط به گردشگری این چهار شرکت در یکدیگر ادغام گردید و سازمان مرکز ایران‌گردی و گردشگری با بافت و خط‌مشی‌های جدید و اهدافی متمایز از گذشته تشکیل و شروع به کار نمود. این سازمان اداره و بهره‌برداری از واحدهای اقامتی به شکل مهمان‌خانه، مهمان‌سرا، اردوگاه، کلبه، چادر، غذا سرا، چاپخانه، پیست اسکی، تأسیسات کنار دریا، آب‌های معدنی، مراکز آموزشی زمستانی و هر نوع محل مناسب دیگری برای ایران‌گردی و گردشگری به عهده دارد. بعد از آن سازمان میراث فرهنگی در سال ۱۳۶۴ از یازده ارگان دولتی تحت نظارت وزارت فرهنگ و آموزش عالی، و در سال ۱۳۷۲ از وزارت آموزش عالی منتزع و به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وابسته گردید (Set the rules and regulations of Cultural Heritage, 12: 1993). دوباره در سال ۱۳۸۳ با مصوبه شورای عالی اداری سازمان میراث فرهنگی با سازمان ایران‌گردی و گردشگری ادغام گردید، در همان سال این سازمان از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتزع و تحت عنوان یکی از معاونت‌های ریاست جمهوری ادامه فعالیت داد؛ بنابراین در سال ۱۳۸۵ با مصوبه شورای عالی اداری سازمان صنایع دستی با سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ادغام گردید. با توجه به مطالب فوق به طور کلی می‌توان گفت که صنعت گردشگری، صنعت نوپایی در کشور است که هنوز در ابتدای کار خود می‌باشد (Sarlak, 2000: 239). بر پایه گزارش سازمان جهانی گردشگری^۱ شمار گردشگران در سراسر دنیا تا ۷ درصد افزایش داشته است. بیشترین رشد از آن اروپا و آفریقا بوده است. اروپا با ۶۷۱ میلیون گردشگر، همچنان رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. رتبه دوم را منطقه آسیا و اقیانوسیه با ۳۲۴ میلیون گردشگر در سال ۲۰۱۷ از آن خود کرد و قاره آمریکا با ۲۰۷ میلیون گردشگر، آفریقا و خاورمیانه با ۱۳۰ میلیون گردشگر در رتبه‌های بعدی قرار دارند. اروپا و آفریقا با ۸ درصد، بیشترین رشد را داشته‌اند و پس از آن منطقه آسیا و اقیانوسیه با ۶ درصد رشد. در چند دهه گذشته، بسیاری از کشورها به توریسم به عنوان وسیله‌ای برای ارتقای توسعه و رشد اقتصادی نگاه کرده‌اند. توریسم تلاش کرده که دومین صنعت بزرگ جهان شود به طوری که بر اساس

^۱. World Tourism Organization

آمار شورای سفر و توریسم جهانی^۱ قریب چهار درصد از تولید ناخالص جهانی در سال ۲۰۰۵ میلادی مربوط به توریسم بوده است. تجربه کشورهای مختلف نشان داده است که توریسم می‌تواند بر اقتصاد هم اثرات مثبت و هم اثرات منفی داشته باشد. باید یادآور شد که هر فرایند توسعه توریسم و پیامدهای این توسعه، بر کشور هزینه‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را وارد می‌سازد. توریسم یکی از صنایع مهم جهانی است که ۷۴/۲ میلیون نفر شاغل در سراسر جهان دارد یا به عبارتی ۲/۸ درصد از کل اشتغال جهان را دارا می‌باشد. این صنعت، حدود ۳/۸ درصد از کل تولید ناخالص ملی جهانی را در سال ۲۰۰۵ در بر می‌گیرد. با در نظر گرفتن ترکیب فعالیت‌های اقتصادی مستقیم و وابسته به توریسم، تخمین زده می‌شود که این صنعت حدود ۲۲۱ میلیون نفر شاغل یا ۸/۳ درصد از کل اشتغال جهان را در برگیرد و ۱۰/۶ درصد از کل تولید ناخالص ملی جهانی را دارا باشد (Rasoulzadeh, aghdam et al., 2016: 63).

شکل شماره ۱- جایگاه گردشگری ایران در سال ۲۰۱۷

Source: (eqtesad.com)

یکی از مهم ترین عواملی که باعث افول صنعت توریسم در هر کشور می‌شود، فقدان امنیت^۲ در آن کشور است؛ به عبارت دیگر با گسترش ناامنی در ابعاد جانی و مالی، میزان تمایل و رغبت جهانگردان، به صورت تصاعدی کاهش خواهد یافت. گام اول در بهبود صنعت توریسم برقراری و تضمین امنیت فراگیر، هم در بعد خارجی و هم در بعد داخلی و ملی آن است. به منظور تحقق این هدف باید پس از برقراری امنیت کامل با به کارگیری وسایل ارتباطی و رسانه‌های بین‌المللی، وجود امنیت کامل در کشور را به سمع و نظر عموم مردم و جهانگردان همه کشورهای جهان رساند تا تصویر نادرست فقدان امنیت در کشور، مانع از رشد و توسعه صنعت توریسم نشود. امنیت یکی از اجزای کلیدی در جهانگردی است و باید تلاش شود تا امنیت لازم در محیط فراهم شود و باید به جهانگرد اطلاعات و راهنمایی لازم را ارائه داد چون مناطق جهانگردی معمولاً شلوغ و پر ازدحام است. امنیت یعنی جلوگیری از خطرات احتمالی که فرد یا اجتماعات بشری را مورد تهدید قرار می‌دهد امنیت برای یک کشور یعنی کسب اطمینان در رابطه

^۱. WTTC
^۲. Security

با سلامت موجودیت و مایملک. امنیت یکی از نیازهای انسان به شمار می‌رود که هر انسانی ابتدا به حفظ موجودیت خود می‌اندیشد و در درجات بعد به ارضای نیازهای دیگر (Ghaffari & Molaee, 2002: 218).

دولت و بخش خصوصی باید نسبت به حفظ سلامت گردشگران حساس باشند و به طور کلی جنبه‌های خطرناک گردشگری باید حل و فصل شوند. به هر گونه مشکل تندرستی، حمله به توریست‌ها، بیماری‌هایی مانند مالاریا و ایدز پرداخته شود و از آن مطلع باشند و دیگر دولت‌ها را در جریان امر قرار دهند. شرایط و آیین‌نامه‌های تسهیل مسافرتی، به ویژه قسمت مهاجرت و گمرک باید تا حد امکان کارآمد و کاربر پسند باشد، در عین حال مقررات را اعمال کند. در آن سوی فراگرد ارتباطی جهانگردی جامعه میزبان قرار دارد. میزبان فرد یا نهادی است که گردشگر در مقصد خود با او سر و کار دارد. در این مورد تقسیم‌بندی را می‌توان بر اساس نوع و میزبان درگیری میزبان و میزان اهمیت آن در ارتباط با موضوع امنیت با جهانگردان بررسی کرد. نخستین نهاد درگیر با مسئله دولت‌ها هستند. دخالت دولت در امر جهانگردی از چند راه صورت می‌پذیرد. نخستین و مهم‌ترین آن دخالت از راه سیاست‌گذاری است. در بیشتر موارد، دولت‌ها با بررسی وضع کلی کشور از جنبه‌های مختلفی به تنظیم و اعمال سیاست‌های محدودکننده، جهت دهنده یا تشویقی می‌پردازند. همچنین انجام تشریفات اداری، ورود و خروج گردشگران خارجی و مسائل امنیتی آنان از قبیل صدور روادید و نظارت گمرکی بر عهده دولت است. شرکت‌ها و سازمان‌ها و مراکز خدماتی وابسته به گردشگری دومین گروه میزبان هستند (Zahedi, 1995: 48).

متصدیان امور تأسیسات حمل و نقل از قبیل شرکت‌های هواپیمایی و مؤسسات کرایه خودرو، تأسیسات اقامتی مانند هتل‌ها و متل‌ها، آژانس‌های هواپیمایی و مسافرتی، خدمات مالی مربوط به گردشگری مانند کارت‌های اعتباری و چک‌های مسافرتی، فروشگاه‌های ویژه گردشگری مانند فروشگاه‌های صنایع دستی، خدمات آموزشی و همچنین انتشارات این حوزه در این دسته جای می‌گیرند. کارگران غیر محلی و حتی خارجی را نیز که برای کار به منطقه دارای جاذبه گردشگری مهاجرت می‌کنند باید از جمله این گروه به حساب آورد. این گروه در کنار دولت‌ها وظیفه تأسیس و نگهداری از جاذبه‌ها را نیز به عهده دارد. سومین گروه افراد و کسبه‌ای هستند که اگرچه در بازار گردشگری دارای سهمی هستند، اما امرار معاش آنان وابسته به این صنعت نیست. به هر حال این عده به‌طور مستقیم و شخصی با گردشگران سروکار دارند و از آنجا که برای گردشگران نگاهی عمیق‌تر واقعی‌تر به جامعه میزبان فراهم می‌کنند، در فراگرد امنیت نقش مهمی بازی می‌کنند. سرانجام در آخرین گروه عامه مردم قرار می‌گیرند که واقعی‌ترین محمل‌های فرهنگ کشور میزبان به شمار می‌روند و در عین حال کمترین فرصت را برای ارتباط با گردشگران معمولی در اختیار دارند. در ارتباط با این گروه که نصیب گردشگران می‌شود این ارتباط ارزشمندترین نوع ارتباط است که در گردشگری می‌تواند به وقوع بپیوندد و مبانی سیاست‌گذاری‌ها در دولت قرار گیرد (Musa'i, 2004: 244). هدف این مقاله بررسی موضوع مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران است. سؤال اصلی مقاله حاضر این است که مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران چگونه مورد توجه قرار گرفته است؟ در این مقاله تلاش خواهد شد با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و نیز مقالات علمی و پژوهشی مرتبط موضوع مزاحمت برای گردشگران در اماکن گردشگری در نظام کیفری ایران تبیین و تحلیل شود.

رویکرد نظری

حقوق گردشگری^۱ به مجموعه‌ای از قوانین و مقررات گفته می‌شود که در جهت تأمین، حفظ و صیانت از حقوق اولیه‌ی یک گردشگر به طور مدون شکل گرفته است. حقوق گردشگری، حقوق بنیادی و شالوده‌ی این فعالیت خدماتی را در بردارد و ترکیبی از تمام حقوق: مادی و معنوی که یک گردشگر باید از آن بهره‌مند باشد را شامل می‌شود. بنابراین جهت موفقیت در عرصه‌ی گردشگری ضمن توجه به ابعاد مادی نظیر زیرساخت‌ها، باید به سازه‌های معنوی آن که رعایت حقوق گردشگر و تدوین قوانین حقوقی مناسب گردشگری است نیز توجه شود. حقوق حمایت از گردشگران در بسیاری از کشورها در حال تصویب شدن است. این قوانین برای حمایت از جهانگردان طراحی شده‌اند تا مؤسسات جهانگردی فاقد مدیریت و اصول اخلاقی از آن‌ها سوء استفاده نکنند. همچنین این که مسئله‌ی قوانین حقوقی گردشگری دارای پیچیدگی‌های و تنوع بسیاری هستند. قانون حفاظت محیط زیست، سلامت و امنیت، حقوق کارمندان، حمایت مصرف کننده، قانون قراردادها، شرکت‌ها و غیره که در سیستم‌های حقوقی متفاوت هستند. می‌تواند گفت سیستم حقوقی که حوزه‌ی گردشگری پوشش می‌دهد، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، شامل قوانینی است که بر اساس سیستم‌های حقوقی ملی تغییر می‌کنند. سطوح عملکردی قوانین در گردشگری مانند سطوح برنامه‌ریزی آن متفاوت است که عبارت‌اند از: ۱- محلی و منطقه‌ای: شامل، سلامت و امنیت، حقوق کارمندان، حمایت مصرف کننده ۲- ایالتی (استانی) شامل قانون حفاظت محیط زیست ۳- ملی: شامل قوانین مربوط به ویزا یا خروج اجناس به وسیله‌ی گردشگران (قوانین گمرکی) ۴- بین‌المللی: شامل قوانینی است که سازمان جهانی گردشگری برای گردشگری مطرح می‌کند یا قراردادهای حقوقی گردشگری که بین دو کشور برای توسعه‌ی گردشگری بسته می‌شود (Khakpur et al., 2013: 94).

همان‌طور که مشخص است، قوانین حقوقی در یک جامعه در حوزه‌های مختلف در یک ساختار مدیریتی و بر اساس شرایط حاکم بر یک کشور تدوین شده‌اند و برای اجرا به سازمان‌های دولتی و خصوصی که در سلسله‌مراتب ساختار سازمانی آن حوزه قرار دارند ابلاغ می‌گردد؛ بنابراین ممکن است که ساختار نهادی و مدیریتی در حوزه‌ی مورد نظر به دلایل مختلف مانند عدم استقلال در قانون گذاری، عدم توانایی مدیران در تدوین قوانین حقوقی و غیره دچار کاستی‌هایی گردد. از طرف دیگر محتوای قوانین نیز ممکن است تحت قوانین مدنی و اجتماعی داخل یک جامعه و بدون توجه به قوانین بین‌المللی تعیین شده منظر قرار گیرد که در تعارض با قوانین بین‌المللی قرار می‌گیرد و سطح مطلوبیت قوانین کاهش پیدا خواهد نمود. همچنین اینکه نهادهای مسئول در زمینه‌ی اجرای قوانین تعیین شده ممکن است با چالش‌هایی مواجه شوند و قوانین مورد نظر به صورت مطلوب اعمال و اجرا نگردد (Afzali et al., 2010: 119).

دو دسته حقوق برای گردشگران متصور است: حقوق خصوصی و حقوق عمومی^۲. اما حقوق خصوصی که در قوانین مختلف ما برای بیگانگان وضع شده است کمتر جای بحث دارد. به نظر می‌آید می‌شود از حقوقی برای او سخن گفت که موجب آسایش خاطر و امنیت او باشد برای یک مسافر مهم‌ترین چیز جان و مال اوست دولت

^۱. Tourism Law

^۲. Private Law and Public Law

میزبان باید در این امر اصلاً کوتاهی ننماید؛ بنابراین مهم‌ترین حقوق جهانگردان را می‌شود در موارد ذیل فهرست کرد:

۱- حق ترافع قضایی و اقامه دعوی: یعنی یک جهانگرد مثل تمام ایرانیان بتواند به راحتی در دادگاه‌های ایران برای احقاق حق از دست رفته و یا به دست آوردن یک حق مشروع خودش اقامه دعوی کند و بیگانه بودن او موجب محرومیت او نباشد. هر چه روش پیگیری دعوی از جانب جهانگرد به راحتی و سهولت بیشتر امکان‌پذیر باشد، اعتماد آنان به نظام قضایی ما بیشتر خواهد بود و احساس امنیت خواهند کرد. البته این حق برای بیگانگان در قانون آیین دادرسی مدنی و کیفری ایران وجود دارد ولی با شرایطی ویژه که درست هم است خصوصاً اگر طبق رفتار متقابل کشوری دیگر باشد (Hosseini, 1997: 286).

۲- ممنوعیت بازداشت بی دلیل او: جهانگرد باید وجود امنیت و آسایش را در یک کشور لمس نماید. اگر مقامات ایرانی بدون دلیل محکم و قانونی به دستگیری یک بیگانه اقدام کنند موجب می‌شود تا دیگران هم این حالت را برای خود تصور نمایند و از ورود به خاک ما پرهیز کنند.

۳- حق احترام به شخصیت او: گردشگر به عنوان یک انسان دارای این حق طبیعی است که مورد کرامت قرار گیرد و این حق طبیعی نباید به هیچ وجه مورد تعرض و یا بی توجهی فرار گیرد. جدای از این که او دارای چه زبان، دین، نژاد و تابعیتی باشد. کشور میزبان موظف است به این امر و موضوع خوب توجه کند.

۴- حق آشنا شدن با قوانین و آداب و رسوم کشور میزبان: هر کشور میزبان وظیفه دارد تا مقدماتی را فراهم آورد که جهانگردان قبل از ورود به کشورش به گونه‌ای مناسب با قوانین و رسوم بسیار مهم دینی و یا ملی جامعه‌اش آشنا گردند. به خاطر اینکه با ورود خود مشکلی را برای کشور میزبان و خودشان ایجاد ننمایند. پس برای این منظور باید در یک مجموعه‌ای مختصر و جامع و به صورت کتابچه که حاوی مهم‌ترین مقررات و سنن حاکم بر آن جامعه است را منتشر نماید و به هنگام اعطای حق ورود در اختیار جهانگردان گذارد (Ibid., 1997: 286).

۵- حق برخورداری از خدمات به موقع و مناسب: باز هم تکلیف دولت میزبان است تا امکانات خوبی را جهت این امر فراهم نماید. چون اگر گردشگر به طور اضطراری با مشکلاتی مواجه شد بتواند خیلی سریع آنان را حل کند و اگر دولتی در این زمینه‌ها اقداماتی شایسته را انجام دهد به تعداد مهمانان او هم افزوده خواهد شد. پس برای حمایت از گردشگر لازم به نظر می‌رسد که این را به عنوان حق طبیعی برایش در نظر گرفته و به او در شرایط ضروری کمک سریع رسانده شود.

گردشگری در نظام کیفری ایران

در سال ۱۳۱۴ برای اولین بار در وزارت داخله (کشور)، اداره‌ای به نام اداره جلب سیاحان خارجی و تبلیغات تأسیس گردید و انجام امور مربوط به جهانگردی کشور را به عهده گرفت. تأسیس این نهاد در وزارت کشور با این هدف شکل گرفت تا امکاناتی را برای توسعه و گسترش این صنعت فراهم آورد. این اقدام نخستین گام در جهت تدوین قوانین گردشگری بود که البته ارتباطی به حق گردشگر نداشت. در سال ۱۳۲۰ شورای عالی گردشگری جایگزین اداره امور گردشگری شد تا اینکه در سال ۱۳۴۲ تأسیس سازمان جلب سیاحان به تصویب هیئت وزیران رسید و این سازمان به کیفیت مذکور رسمیت یافت و فعالیت خود را گسترش داد. بعدها امور

ایران گردی و گردشگری به وسیله چهار شرکت سهامی به نام‌های شرکت سهامی تأسیسات گردشگری ایران، شرکت سهامی گشت‌های ایران، شرکت سهامی مرکز خانه‌های ایران و شرکت سهامی سازمان مراکز گردشگری، برای ورزش‌های زمستانی زیر نظر وزارت اطلاعات و گردشگری اداره می‌شد تا اینکه در سال ۱۳۵۸، بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به منظور جلوگیری از تداخل وظایف چهار شرکت مذکور و هماهنگ کردن کلیه فعالیت‌ها و موضوعات مربوط به گردشگری بر اساس مصوبه ۱۳۵۸/۸/۲۱ شورای انقلاب، ادغام چهار شرکت تصویب گردید و سازمان مراکز ایران گردی و گردشگری با ترکیب و بافت جدید و با خط‌مشی و اهدافی متمایز از گذشته، به منظور اداره و بهره‌برداری از ۱۴۴ واحد پذیرایی و ارائه خدمات گردشگری با سرمایه اولیه ۲۵۶۹۳۰۰۰ ریال فعالیت خود را آغاز کرد (Salehi, 1995: 58).

در سال ۱۳۵۸ اساسنامه جدید سازمان تهیه و تنظیم شد و بعدها تغییرات دیگری با نظریه قانون اساسی حاکم ایجاد شد. در پی چنین تغییراتی بر اساس مصوبه ۱۳۵۸/۱۱/۱۹ شورای انقلاب، خرید و اداره هتل‌های بنیاد علوی به سازمان مراکز ایران گردی و گردشگری تفویض گردید. این اقدام حجم عملیات سازمان مراکز ایران گردی و گردشگری تفویض گردید. این اقدام حجم عملیات سازمان مراکز ایران گردی و گردشگری را در سطح وسیعی بالا برد و سرمایه سازمان را بسیار افزایش داد و بر دیون و تعهدات نیز افزود. معضلات و مشکلات حادث از چنین ادغامی و مخالفت سازمان برنامه و بودجه، زمینه را برای تصویب مقررات دیگر فراهم کرد تا این که در سال ۱۳۶۱ طبق مصوبه شماره ۱۳۸۴ مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۶ اداره هتل‌ها تحت پوشش سازمان مراکز ایران گردی و گردشگری مجدداً به بنیاد مستضعفان (بنیاد علوی) برگشت داده شد و دفتر ایران گردی و گردشگری از ادارات تابعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۵۹ به منظور ایجاد هماهنگی، نرخ‌گذاری تأسیسات سیاحتی کشور - اعم از خصوصی و دولتی - برقراری ارتباط بین‌المللی با ارگان‌ها، نهادهای گردشگری خارجی، شرکت در سمینارها، نمایشگاه‌های و مجامع بین‌المللی گردشگری، تهیه جزوه و نقشه حاوی اطلاعات مورد نیاز برای راهنمایی سیاحان داخلی و خارجی، نظارت بر امور خدمات مسافرتی، توسعه و گسترش تبلیغات ایران گردی و گردشگری در سطح کشور تشکیل شد. در این رهگذر در سال ۱۳۵۸ بر اساس مصوبه هیئت وزیران اداره امور سازمان عمران کیش به سازمان ایران گردی و گردشگری واگذار گردید و پس از آن به علت مشکلات عدیده، در سال ۱۳۶۱ مجدداً از سازمان ایران گردی و گردشگری جدا شد (Babaei Feini, 2015: 44).

در تاریخ ۱۳۷۰/۷/۷ قانون توسعه صنعت ایران گردی و گردشگری به منظور تعیین سیاست‌های ایران گردی و گردشگری و ایجاد هماهنگی لازم بین دستگاه‌های ذی‌ربط شورای عالی ایران گردی و گردشگری به ریاست معاون اول رئیس جمهور و عضویت وزرای فرهنگ و ارشاد اسلامی، امور خارجه، امور اقتصادی و دارایی، فرهنگ و آموزش عالی، راه و ترابری کشور، رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست کشور و رئیس سازمان برنامه و بودجه تشکیل شد. صنعت گردشگری بدین منوال در کشور در جریان بود تا اینکه در تاریخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۳ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در جلسه علنی روز سه شنبه ۲۳ دی ماه ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید و به وسیله رئیس جمهوری برای اجرا به نهاد ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ابلاغ شد. این قانون مشتمل بر ۱۲ ماده و ۷ تبصره بود. بر اساس ماده

یک این قانون سازمان میراث فرهنگی کشور و ایران‌گردی و جهانگردی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتزع گردید و از ادغام آن‌ها سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با کلیه اختیارات و وظایفی که سازمان‌های مذکور به موجب قوانین و مقررات مختلف دارا بوده‌اند همراه با کلیه امکانات و اموال و نیروی انسانی، زیر نظر مستقیم رئیس جمهور تشکیل شد. رئیس سازمان با حکم رئیس جمهور منصوب می‌شود. در این روند تاریخی تعاریف گردشگری نیز دستخوش تغییراتی شده است؛ اما آنچه که امروز مطرح است، بر اساس دیدگاه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، کسی گردشگر است که در حوزه سرمایه‌گذاری‌های صنعت گردشگری حرکت می‌کند: یعنی با تور سفر می‌کند، در هتل اقامت می‌کند، در رستوران غذا می‌خورد، از مراکز دیدنی با تهیه بلیت دیدن می‌کند و سوغاتی می‌خرد (Babaei Feini, 2015: 44).

سازمان گردشگری جهانی عمده‌ترین سازمان بین‌المللی در زمینه موضوع جهانگردی و گردشگری است. کشورمان در سال ۱۳۵۰ با تصویب قانونی از سوی مجلس شورای ملی به این سازمان پیوسته است. سازمان گردشگری جهانی سازمانی است بین‌المللی و بین دولت‌ها که هدف اساسی تأسیس آن تشویق و گسترش گردشگری به منظور کمک به توسعه اقتصادی و تفاهم بین ملت‌ها، صلح و آسایش و احترام جهانی و رعایت حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه بدون تبعیض از نظر نژاد و جنس و زبان و دین است (Ildari, 2007: 20).

اصل ۲۲ قانون اساسی مقرر می‌دارد: حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند. در این اصل اشخاص تبعه داخله و خارجه هر دو را شامل می‌شود و اهمیت حفظ و حمایت از جان و مال و مسکن اشخاص را مورد توجه قرار می‌دهد و به امنیت آنان نیز توجه خاصی دارد. در قانون اساسی سابق هم این اصل مهم بوده است. به جز قانون اساسی، قانون گذرنامه مصوب اسفند ۵۱، قانون ورود و اقامت اتباع خارجه مصوب ۱۳۳۶ و اصلاح و الحاق چند ماده و تبصره آن مصوب ۵۰ و آیین‌نامه اجرایی مربوط به آن که به چگونگی اعطای گذرنامه‌های سیاسی خدمتی یا عادی و برگ لسه پاسه (برگ عبور) از طریق نیروی انتظامی و وزارت خارجه اشاره دارد. البته بررسی این مواد و مقررات لازم است و باید خلاءهای قانونی و یا نقص آن‌ها برطرف گردد (Hashemi & Zare, 2016: 202).

قانون‌گذار باید دقیق باشد تا با وضع قوانین دست و پا گیر مشکلاتی را به وجود نیآورد یا سخت‌گیری‌های بی‌موردی را ایجاد نکند. قانون باید از حیث استدلال‌های حقوقی و منطقی مناسب باشد تا موجب راحتی را فراهم بیاورد. به گونه‌ای که گردشگران آن قانون را در جهت حمایت خود بدانند و تلقی نمایند.

در حالی که توسعه صادرات غیرنفتی یکی از هدف‌های اساسی کشور محسوب می‌شود، صنعت گردشگری که می‌تواند خدمت بزرگی برای رسیدن به این هدف بکند مهجور مانده و مورد توجه قرار نمی‌گیرد. قانون توسعه ایران‌گردی و جهانگردی مصوب ۱۳۷۰/۷/۷، پس از بیان این تعریف در ماده اول خود در ماده دوم که در سال ۷۵ اصلاح شده است مقرر می‌دارد: به منظور تعیین سیاست‌های ایران‌گردی و جهانگردی و ایجاد هماهنگی لازم بین دستگاه‌های ذی‌ربط شورای عالی ایران‌گردی و جهانگردی به ریاست معاون اول رئیس‌جمهوری و عضویت وزرای فرهنگ و ارشاد اسلامی، امور خارجه، امور اقتصاد و دارایی، فرهنگ و آموزش عالی، راه و ترابری کشور، رئیس سازمان حفاظت از محیط‌زیست و رئیس برنامه‌بودجه تشکیل می‌شود (Welayatia, 1995: 85).

قانون توسعه ایران گردی و جهانگردی با توجه به عنوان و فلسفه تصویب خود از دو روش برای توسعه این صنعت استفاده کرده است. اولین روش مهمان‌نوازی است؛ بنابراین تسهیلاتی را به منظور رعایت حال گردشگران منظور داشته است. ماده ۳ می‌گوید: هر جهانگرد خارجی که از کشور خارج می‌شود می‌تواند بر اساس تسهیلات مقرر در این قانون علاوه بر لوازم شخصی متعارف خود حداکثر تا میزانی که در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌شود، صنایع دستی یا محصولات مجاز کشور و کتاب و مطبوعات را با حفظ جنبه غیر تجارتي آن از کشور خارج کند». گمرک ایران هم مطابق ماده ۴ باید تسهیلات ویژه گردشگران خارجی را در مبادی ورودی و خروجی رعایت کند (Jahanyan et al., 2014: 125).

قانون توسعه گردشگری و ایران گردی روش دیگری را نیز برای توسعه این صنعت در این قانون در پیش گرفته است. این قانون اولاً وظیفه‌ای را برای تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی در زمینه توسعه گردشگری بر عهده بانک‌ها گزارده و مقرر داشته تسهیلات بانکی را به نرخ صنعتی تأمین و پرداخت کنند. از سوی دیگر سازمان زمین شهری، شهرداری‌ها، سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و سایر وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط را موظف کرده است زمین مورد نیاز برای احداث تأسیسات ایران گردی و جهانگردی را با معرفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به قیمت منطقه‌ای یا تمام‌شده به گونه‌ای که موجب تقلیل درآمد عمومی نشود به متقاضیان واگذار کنند. نکته اینجاست که تغییر کاربری تأسیسات ایران گردی و جهانگردی بدون موافقت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در هر وضعیتی ممنوع است و در صورت موافقت، تمامی تخفیف‌ها و تسهیلات و معافیت‌های داده شده برای تأسیسات مزبور ملغی و بایستی عین یا معادل آن به قیمت کارشناسی روز به دولت پرداخت شود (Jahanyan et al., 2014: 125).

صدور یا تمدید هرگونه مجوز تأسیس و ایجاد دفاتر خدمات سیاحتی و زیارتی و تأسیسات ایران گردی و جهانگردی و نیز تعلیق یا لغو آن به عهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. تمامی دفاتر خدمات سیاحتی، زیارتی و تأسیسات ایران گردی و جهانگردی متعلق به بخش دولتی، خصوصی و نهادهای انقلاب اسلامی و موسسات عمومی غیردولتی موظف به رعایت سیاست‌ها و خط‌مشی‌های ابلاغی مربوط به ایران گردی و جهانگردی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هستند. با وجود این، تبصره ماده ۷ قانون می‌گوید: «مرجع صدور تمدید، تعلیق یا لغو مجوز تأسیس دفاتر خدمات مسافرتی وزارت راه و ترابری است. میزان وجوهی که بابت صدور یا تمدید مجوزهای موضوع این قانون اخذ می‌شوند به پیشنهاد جداگانه وزارت‌خانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی و راه و ترابری و تصویب شورای عالی ایران گردی و جهانگردی تعیین خواهد شد (Amoshahi, 2000: 36).

هر چند می‌توان سیاست‌گذار و تصمیم‌گیر مسائل گردشگری در کشور را شورای عالی ایران گردی و جهانگردی دانست اما متولی اصلی این امر در کشور ما سازمان میراث فرهنگی و گردشگری است؛ سازمانی که با عنوان میراث فرهنگی شناخته می‌شود. متن اساسنامه این قانون نیز این را اثبات می‌کند که این سازمان انصاف را مابین دو وظیفه عمده خود رعایت نکرده و در بین وظایف این سازمان که در ماده ۳ به آن‌ها اشاره شده است، از ۲۴ مورد فقط یک مورد را به طور صراحت به گردشگری اختصاص داده و در بند ۲۳ آورده است: همکاری با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در زمینه امور ایران گردی و جهانگردی. هر چند در سال‌های اخیر فراوانی از جدیت این سازمان برای

رفع محدودیت اختیارات گردشگری به میراث فرهنگی شنیده شده که عملاً باید نتیجه این تلاش‌ها برای مردم قابل رؤیت باشد (Ibid., 2000: 36).

جدول شماره ۱- موارد ذکر شده در خصوص صنعت گردشگری در اسناد و قوانین فرادستی ایران

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	درباره گردشگری و مفاهیم نزدیک آن، چیزی ذکر نشده است.
سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴	درباره گردشگری و مفاهیم نزدیک آن، چیزی ذکر نشده است.
سند نقشه جامع علمی کشور	در این سند در خصوص گردشگری و رشته‌های پیرامون آن چیزی ذکر نشده است.
برنامه اول توسعه (۱۳۳۸ - ۱۳۷۲)	تقویت و توسعه ایران‌گردی و جهانگردی در جهت تبادل تجربه و دانش و شناساندن میراث تمدن و فرهنگ اسلامی و ایران و کمک به ارتقای سطح تفاهم و وحدت ملی و اسلامی با حمایت، تشویق و سازماندهی مشارکت‌های عمومی و جذب و هدایت سرمایه‌های غیردولتی در این زمینه (بخش خط‌مشی‌ها ماده ۳).
برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴ - ۱۳۷۸)	درباره گردشگری و مفاهیم نزدیک آن، به صورت مشخص چیزی ذکر نشده است.
برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹ - ۱۳۸۳)	بانک‌های کشور در مبادی ورودی هوایی، دریایی، زمینی، هتل‌ها و دفاتر خدمات جهانگردی نسبت به خرید ارز گردشگرانی که به ایران آمده‌اند اقدام کنند. شعب نظام بانکی همچنین می‌توانند به گردشگرانی که قصد خروج از کشور دارند، به شرط ارائه مدارک لازم ارزهای معتبر بفروشند (ماده ۱۶۴).
تأمین هزینه‌های مربوط به تقویت امر حفاظت از میراث فرهنگی (ماده ۱۶۵).	به منظور حسن اجرای مرمت و احیای بافت‌ها و بناهای تاریخی فرهنگی رئیس سازمان میراث فرهنگی کشور در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران عضویت می‌یابد. ایجاد سازوکار مدیریتی مناسب در شهرداری‌های برای حفاظت از بافت تاریخی. دولت مکلف است امکانات و شرایط لازم جهت استفاده از منابع مالی یونسکو برای توسعه امکانات و حفاظت آثار ملی و میراث فرهنگی فراهم نماید. شهرداری تهران موظف به حفظ بافت قدیمی و سنتی منطقه جماران و تبدیل آن به مجموعه‌ای فرهنگی و خدماتی برای زائران و گردشگران داخلی و خارجی است (ماده ۱۶۶).
برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴ - ۱۳۸۸)	نظارت و حمایت از مالکین و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی منقول مجاز، ایجاد و توسعه موزه‌های پژوهشی - تخصصی وابسته به دستگاه‌های اجرایی، ایجاد و تجهیز پایگاه‌های میراث فرهنگی در آثار تاریخی مهم کشور، ایجاد صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی فرهنگی کشور، تکمیل نظام جامع آماری گردشگری با نظارت و هدایت مرکز آمار ایران، شناسایی و مستندسازی آثار تاریخی و فرهنگی، شناسایی و حمایت از میراث فرهنگی حوزه فرهنگی ایران در کشورهای همسایه، ایجاد مراکز حفظ و آثار فرهنگ ایلی در شهرستان‌ها و استان‌های کشور از قبیل دهکده‌های توریستی، موزه و نمایشگاه (ماده ۱۱۴).
برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)	ایجاد مرکزی برای نظارت بر اقامتگاه‌ها و دفاتر خدمات گردشگری، حمایت مالی از راه‌اندازی موزه‌های تخصصی دفاع مقدس و شهدا و ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ عشایری و روستایی توسط بخش غیردولتی، حمایت از مالکین بناهای تاریخی و بیمه آثار فرهنگی و هنری و تاریخی (ماده ۱۱). شناسایی دقیق نیازها زائران در شهرهای مقدس و ساماندهی آن‌ها و تأمین زیرساخت‌های لازم، توسعه امکانات، فعالیت‌های فرهنگی و خدمات زیارتی در قطب‌های زیارتی (ماده ۱۲).

Source: (compilation and adjustment of the writer based on Iran's extensive documentation)

مزامحت برای گردشگران در نظام کیفری ایران

کشورهای مختلف برای تعیین صلاحیت قضایی خود از روش‌های گوناگونی بهره می‌گیرند. برخی از یک سیستم و برخی دیگر از تلفیق چند سیستم استفاده می‌کنند. به طور کلی سیستم‌های ذیل در دنیا مطرح می‌باشند:

- ۱ - سیستم سرزمینی بودن قوانین جزایی
  - ۲ - سیستم شخصی بودن قوانین
  - ۳ - سیستم حق مجازات جهانی
  - ۴ - سیستم واقعیت قوانین جزایی (Shariat Bagheri, 2008: 59).
- در حقوق اسلام این اصل در آیات و روایات بیان شده است نظیر:
- الف - لا یكلف الله نفساً الا ما اتیها (طلاق ۸)
- ب - ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا - (اسراء)
- ج - حدیث رفع (رفع عن امتی تسعة اشياء: الخطاء، النسیان، - و ما لا یعلمون)
- د - اصول فقهی مانند اصل جواز و اباحه و قاعده قبح عقاب بلا بیان (Vakilzadeh, 2007: 33).

اصل قانونی بودن جرم و مجازات در قانون اساسی ما هم بیان شده است مانند موارد ذیل:

۱- اصل ۲۲ (مصونیت اشخاص) ۲ - اصل ۳۲ (حمایت از آزادی اشخاص) ۳- اصل ۳۶ (قانونی بودن جرم و مجازات) ۴- اصل ۱۶۷ (صدور احکام مستدل و مستند به قانون) ۵ - اصل ۳۷ (بیان اصل برائت) ۶- اصل ۱۶۶ (در بیان جلوگیری خودسرانه از اعمال حق از سوی قوه قضاییه) (Habibzadeh, 2004: 10).

از دیدگاه اسلام جهان به دو قسمت دارالاسلام و دارالحرب تقسیم شده است. قوانین اسلام نسبت به تمام سکنه یک کشور اسلامی قابل اعمال است بنابراین موضوع مصونیت را مخالف شرع دانسته‌اند چراکه این امر را موجب عدم تساوی انسان‌ها در برابر قانون تلقی کرده‌اند. ابو حنیفه اعتقاد دارد که درباره مستأمن تنها کیفرهای حق الناس اجرا می‌گردد و مجازات‌های حق الله اعمال نمی‌شود. البته منظور از مستأمن مانند مأمورین سیاسی است (Arjini, 2003: 34).

این که ما تصور نماییم اسلام همان چیزی است که ما دریافتیم و دیگر مکتب‌های اسلامی راه اشتباه رفته‌اند و درک درستی از دین ندارند بسیار تصور غلطی خواهد بود. اگر دقیق شویم در فقه و در تفسیر آیات بین دانشمندان اسلامی اختلاف‌های زیادی وجود دارد. پیامبر اکرم می‌فرماید: خیر الامور اوسطها در اعمال حاکمیت و در محاکمه افراد و در تمامی سیاست‌های لازم باید از این رویه استفاده کرد. راه اعتدال موجب وحدت بین مسلمانان است، موجب اعلام موضع مناسب به تمامی جهانیان است و این می‌تواند به تقویت اسلام انجامد. ما نباید از اسلام چهره‌ای خشن نشان دهیم، چهره‌ای که موجب وهن مسلمانان باشد.

ما در مقررات حقوق بشر اصول مشترکی را مشاهده می‌کنیم که تمام جهانیان آن را قبول کرده‌اند. اما در هر کشوری هم قوانینی وجود دارند که در تباین با قواعد و مقررات اعلامیه‌های حقوق بشر است. پس صرف اینکه قوانین کشوری با آن مقررات فرق داشته باشد و سیاستی مخالف را اتخاذ کرده باشد دلیلی بر مغایر بودن تمام سیاست‌های آن دولت و مردم با اهداف شایسته و منطقی جهانی نخواهد بود. علت اساسی این فرق‌ها را می‌شود در اختلاف‌های فرهنگی و آداب و رسوم مردم جهان در وهله اول دانست، دلیل دوم را می‌شود در منافع متعارض ملت‌ها دانست. منافع اقتصادی و سیاسی هر کشوری هم در ایجاد این اختلاف‌ها نقش مهمی دارد. ولی اگر کشوری به اقداماتی دست زند که موجب اعتراض بسیاری از مردم و حکومت‌های جهان گردد، این عکس‌العمل نشان از غیرمنطقی بودن رفتار آن دولت و یا مردم دارد. از سویی منافع یک ملت در این است که با بیشتر دول قدرتمند رابطه حسنه‌ای داشته باشد تا امنیت و سود بیشتری را به دست آورد (Faqih Habibi, 2016: 81).

آنچه که در اعلامیه‌های حقوق بشر مهم دانسته شده است را می‌شود در موارد ذیل فهرست کرد: عدم تبعیض، احترام به شخصیت انسان، احترام به عقاید و افکار دیگران، آزادی بیان و عقیده و قلم، بی‌تأثیر بودن جنسیت، نژاد، زبان، دین و تابعیت اشخاص. در هر کشوری بهنگام وضع قانون اساسی و قوانین عادی حتی در حقوق کامن لو مبتنی بر عرف این موارد مهم مورد توجه قرار گرفته است (Zakerian Amiri, 1998: 95). در قانون اساسی ایران هم این موضوعات مورد تأکید قرار گرفته است. این موارد بسیار کلی می‌باشند و از مصادیق مختلفی برخوردار هستند و بر همین اساس در این زمینه‌های اعتباری چون عرف‌های گوناگون حاکم می‌باشند، اختلاف‌های بسیاری به وجود آمده است. یکی از اختلاف‌ها در دین و مذهب است. در قانون اساسی ما اسلام به‌عنوان دین و شیعه به‌عنوان مذهب برتر

دانسته شده است و تنها امتیازی که ادیان دیگر داده شد در انجام مراسم عبادی خودشان است و این رفتار و آزادی عمل تنها برای ادیان و مذاهب خاصی وجود دارد به عبارتی روشن‌تر ادیان و مذاهب دیگر احترامی از نظر قانون‌گذار ایران ندارند (Habibzadeh, 2004: 15). این تفکر را اعلامیه حقوق بشر قبول ندارد اینکه ما به طور صریح به عقاید دیگران از نگاهی تحقیرآمیز بنگریم و انتظار داشته باشیم آنان در هر حالتی از ما پایین‌تر باشند. در اصول ۱۳ و ۱۴ احترام به غیرمسلمانان ذکر شده است، اما اگر دقیق شویم تعارضی در همین دو اصل وجود دارد. در قوانین عادی ما هم اشکالاتی دیگر است مانند عدم برابری زن و مرد در حقوق و تکالیف در قوانین مدنی و مجازات اسلامی بسیار با این موارد روبرو می‌شویم. در قانون مجازات اسلامی در قصاص و دیات در قانون مدنی در امر طلاق و ارث که البته از حیث نظام حقوق اسلام برای مسلمانان هم جای اختلاف وجود دارد چرا که از یک آیه تعبیر مختلفی بیان می‌شود و هر یک می‌گوید من درست می‌گویم پس اسلام را از جنبه‌های گوناگون نگاه کردن و بر حسب میل و رغبت و منافع خود تعبیر کردن آرا متفاوتی را به وجود می‌آورد (Daneshpazhouh, 2011: 38).

این تعارض‌ها هم مزید بر علت است که چهره ضعیفی از اسلام معرفی گردد. گروهی تندروی کنند و گروهی از اسلام تنها نامش را قبول داشته باشند. ما باید تکالیف خودمان را در این گونه موارد هم مشخص نماییم تا راه باز باشد برای یک غیرمسلمانی که وارد ایران می‌شود بتواند با امنیت و راحتی بیشتری مدتی را بماند چون ما می‌خواهیم برای جلب گردشگران کاری را انجام دهیم باید میزان این تعارض‌ها را اندک کنیم؛ یعنی مقدار حقوقی را که می‌خواهیم برای جهانگردان در نظر بگیریم کم نباشد.

اگر منصفانه نگاه کنیم ما ایرانیان و همه مسلمانان وقتی به یک کشور غیر اسلامی سفر می‌کنیم آزادی کاملی داریم حداقل از حیث انجام مراسم مذهبی اما همان بیگانه اگر وارد خاک ما شود از این امتیاز برخوردار نیست به‌عنوان مثال یک مسیحی اگر به گونه‌ای عمل کند که بوی تبلیغ مسیحیت بیاید ما مسلمانان عرصه را بر او تنگ می‌کنیم و این حق را از او می‌گیریم حال آن که خودمان در آلمان، انگلستان، فرانسه و آمریکا و... انتظار داریم با آزادی کاملی این حق را اعمال کنیم چون اعتقاد داریم اسلام برتر از همه ادیان است خود این فکر و تصور برای ما مشکل ساز است (Ibid., 2011: 38).

به هر حال تعارض‌های فراوان مقررات جزایی ما که بسیار مهم نیز است با اعلامیه‌های حقوق بشر توانسته نقش منفی و مؤثر خودش را نشان دهد. ما چاره‌ای نداریم مگر به خط اعتدال رفتار کنیم و اگر خواهان ورود گردشگران بیشتر به کشور خودمان هستیم ناچاریم که قوانین جزایی خودمان را در مورد موضوع گردشگری تعدیل نماییم به صورتی که هم هویت ایرانی و اسلامی ما حفظ گردد و هم منافع ما در جلب جهانگردان تأمین شود (Mohammadi, 2004: 174).

دو دسته حقوق برای گردشگران متصور است: حقوق خصوصی و حقوق عمومی اما حقوق خصوصی که در قوانین مختلف ما برای بیگانگان وضع شده است کمتر جای بحث دارد؛ اما چه حقوقی را برای یک گردشگر می‌شود در نظر گرفت؟ آیا یک گردشگر که مدت اقامت او در ایران کوتاه است مانند یک ایرانی است؟ به نظر می‌آید می‌شود از حقوقی برای او سخن گفت که موجب آسایش خاطر و امنیت او باشد برای یک مسافر مهم‌ترین چیز جان و مال

اوست دولت میزبان باید در این امر اصلاً کوتاهی ننماید؛ بنابراین مهم‌ترین حقوق جهانگردان را می‌شود در موارد ذیل فهرست کرد:

۱- حق ترافع قضایی و اقامه دعوی: یعنی یک جهانگرد مثل تمام ایرانیان بتواند به راحتی در دادگاه‌های ایران برای احقاق حق از دست رفته و یا به دست آوردن یک حق مشروع خودش اقامه دعوی کند و بیگانه بودن او موجب محرومیت او نباشد. هر چه روش پیگیری دعوی از جانب جهانگرد به راحتی و سهولت بیشتر امکان‌پذیر باشد، اعتماد آنان به نظام قضایی ما بیشتر خواهد بود؛ و احساس امنیت^۱ خواهند کرد. البته این حق برای بیگانگان در قانون آیین دادرسی مدنی و کیفری ایران وجود دارد ولی با شرایطی ویژه که درست هم است خصوصاً اگر طبق رفتار متقابل کشوری دیگر باشد (Shariati, 2005: 32).

۲- ممنوعیت بازداشت بی دلیل او: جهانگرد باید وجود امنیت و آسایش را در یک کشور لمس نماید. اگر مقامات ایرانی بدون دلیل محکم و قانونی به دستگیری یک بیگانه اقدام کنند موجب می‌شود تا دیگران هم این حالت را برای خود تصور نمایند و از ورود به خاک ما پرهیز کنند.

۳- حق احترام به شخصیت او: گردشگر به عنوان یک انسان دارای این حق طبیعی است که مورد کرامت قرار گیرد و این حق طبیعی نباید به هیچ وجه مورد ترض و یا بی‌توجهی فرار گیرد. جدای از این که او دارای چه زبان، دین، نژاد و تابعیتی باشد. کشور میزبان موظف است به این امر و موضوع خوب توجه کند.

۴- حق آشنا شدن با قوانین و آداب و رسوم کشور میزبان: هر کشور میزبان وظیفه دارد تا مقدماتی را فراهم آورد که جهانگردان قبل از ورود به کشورش به گونه‌ای مناسب با قوانین و رسوم بسیار مهم دینی و یا ملی جامعه‌اش آشنا گردند. به خاطر اینکه با ورود خود مشکلی را برای کشور میزبان و خودشان ایجاد ننمایند. پس برای این منظور باید در یک مجموعه‌ای مختصر و جامع و به صورت کتابچه که حاوی مهم‌ترین مقررات و سنن حاکم بر آن جامعه است را منتشر نماید و به هنگام اعطای حق ورود در اختیار جهانگردان گذارد (Ibid., 2005: 32).

۵- حق برخورداری از خدمات به موقع و مناسب: باز هم تکلیف دولت میزبان است تا امکانات خوبی را جهت این امر فراهم نماید. چون اگر گردشگر به طور اضطرار با مشکلاتی مواجه شد بتواند خیلی سریع آنان را حل کند و اگر دولتی در این زمینه‌ها اقداماتی شایسته را انجام دهد به تعداد مهمانان او هم افزوده خواهد شد. پس برای حمایت از گردشگر لازم به نظر می‌رسد که این را به عنوان حق طبیعی برایش در نظر گرفته و به او در شرایط ضروری کمک سریع رسانده شود (Kamyar, 2004: 213).

کشورها برای حفظ میراث فرهنگی و احترام به نظم عمومی و اخلاق حسنه مقرراتی را وضع می‌کنند که تمام اتباع داخله و خارجه ملزم به رعایت آن می‌باشند. هر دولتی نیز جهت ایجاد آرامش و امنیت در مملکت خودش سیاست‌هایش را اعمال می‌کند تا موجبات حفظ آرامش را برای عموم مردم با رعایت تمامی جوانب فراهم کند؛ بنابراین در تمام جهان هم ما یک سری جرائم را سراغ داریم که هرکسی آن‌ها را مرتکب شود محکوم به مجازات است. هر که باشد و از هر کجا هم باشد. ما آن‌ها را در عنوان تکالیف عمومی جهانگردان می‌گنجانیم. در تمام

¹. Feeling of security

سیستم‌های حقوقی دنیا هم روی این امر با هم اتفاق نظر دارند. جرائمی مثل سرقت، زد و خورد، قتل و هتک حرمت و... که در سرتاسر جهان مجازات‌هایی را به دنبال دارند هرچند متفاوت باشد (Kamyar, 2004: 213). پس هر گردشگری که وارد ایران می‌شود با آگاهی از این نوع جرائم ملزم است که رعایت کند تا کارش به محاکم ما نکشد. موضوع حفظ آثار ملی و میراث فرهنگی هم از همین اهمیت برخوردار است یعنی یک جهانگرد می‌داند و باید بداند که احترام به حقوق متعلق به دیگران وظیفه و تکلیف اوست. این نیازی به استدلال و برهان ندارد؛ اما همیشه موضوع به این راحتی نیست که ما بتوانیم تکالیف علی‌حده‌ای را برای جهانگردان فهرست کنیم و تازه درست هم نیست که بار فراتر از توان و طاقت را بر بیگانه‌ای تحمیل نماییم. شاید وقتی ما حرف از تعدیل می‌زدیم بیشتر هدف ما همان مواردی بودند که جنبه عمومی و جهانی نداشتند نه آن مواردی که از تکالیف عمومی یک گردشگر در تمام نقاط دنیاست. پس از تکالیفی که بسته به آداب و رسوم و مذهب یک کشور است برای بیگانه باید دقیقاً تعریف گردد و شناسانده شوند و نباید انتظار داشت که یک خارجی و بیگانه کاملاً مانند یک تبعه داخلی رفتار کند و کوچک‌ترین نافرمانی او مورد مجازات قرار گیرد. در هر صورت موارد ذیل از مهم‌ترین تکالیف گردشگران می‌تواند بشمار رود:

۱- احترام به اصول مسلم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۲- رعایت قوانین و مقررات جزایی

۳- رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی

۴- عدم دخالت در امور سیاسی

۵- عدم سوء نیت نسبت به آثار ملی و میراث فرهنگی

۶- احترام به آداب و رسوم ملی، فرهنگی و دینی

۷- داشتن رابطه حسنه با اتباع ایرانی در طول اقامت خودش

البته هر یک از تکالیف فوق می‌تواند مصادیق مشترک و متنوعی داشته باشد؛ بنابراین بهتر است که حدود و میزان آن مشخص گردد. تا بیگانه مشمول قاعده قبح عقاب بلا بیان نشود (Maleki, 2003: 168).

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی و پژوهشی

در توسعه گردشگری عوامل متعددی تأثیرگذار هستند که امروزه امنیت به عنوان مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید؛ که بیش از پیش باید مورد توجه قرار گیرد چرا که مهم‌ترین عاملی که دوام بازدید از یک مقصد را به دنبال دارد امنیت آن مقصد است. همگام با گسترش این صنعت در برهه کنونی، ارتباط ارگانیک این صنعت با مؤلفه‌هایی چون امنیت ملی، صنایع حمل و نقل، خدمات، رسانه‌های جامعه، آموزش و پرورش و غیره ایجاد می‌شود، به اعتقاد کارشناسان بین‌ثبات و توسعه و امنیت رابطه تعریف شده وجود دارد چرا که توسعه زیرساخت‌های گردشگری، همکاری دستگاه‌های فرهنگی و تبلیغات مناسب و مشارکت گسترده دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی همزمان با توسعه گردشگری، توسعه امنیت ملی را نیز به همراه خواهد داشت که اکثریت کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد ترجیح می‌دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند. حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات

فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می‌کند تا آنجا که امنیت در معنای گسترده یکی از مهم‌ترین مسائلی است که در میزان تقاضای گردشگران خارجی برای سفر به هر کشور دیگر تأثیرگذار است. جلوگیری از خطرات احتمالی که فرد یا اجتماعات بشری را مورد تهدید قرار می‌دهد؛ و برقراری امنیت در هر منطقه‌ای باعث رشد و توسعه توریسم می‌شود؛ و تلاش در جهت ایجاد امنیت داخلی و خارجی برای جلوگیری از حرکات تروریستی و ربودن جهانگردان، موجب افزایش جهانگرد به کشور و رونق و توسعه جهانگردی، افزایش درآمد و ایجاد ثبات می‌گردد. متأسفانه گردشگران به‌آسانی طعمه جنایتکاران می‌شوند. گردشگران از مناطق و موقعیت‌های خطرناکی که می‌توانند آستان جنایات غیرطبیعی باشند، اطلاعی ندارند. سارقان و متجاوزان به راحتی به گردشگران تعدی می‌کنند، زیرا گردشگران به آسانی شناسایی می‌شوند و معمولاً در برابر حملات بی‌دفاع و بدون تجهیزات اند. برخی اوقات، جاذبه‌های مشهور گردشگری، مانند پارک‌ها و یا سواحل، در چند قدمی هتل‌ها قرار دارند، اما گاهی قدم زدن برای رسیدن به این نواحی ممکن است گردشگران را مستقیم به منطقه‌ای برساند که بسیار جرم خیز است. در صورت وجود چنین مناطقی، باید در راستای اطلاع‌رسانی به بازدیدکنندگان و مهمانان بسیار کوشید. جنایات علیه گردشگران منجر به بدنامی و تصویر ناخوشایند در اذهان بازدیدکنندگان می‌شود؛ بنابراین، سازمان‌های تورگردان از فرستادن تور به مقصدهایی که به جنایت علیه گردشگران شهرت دارند اجتناب می‌ورزند. موضوع گردشگری و امنیت توسط کارشناسان زیادی بیان گردیده و این نتایج بیان شده است که این دو مسئله در کنار هم قرار دارند و باید چنین اظهار داشت که گردشگران در سفرهایشان به دنبال آرامش خاطر هستند. حال این سفر به قصد تجارت یا تفریح یا مسابقات ورزشی و غیره باشد و خواهان این هستند راهی را که در پیش گرفتند در کمال آسودگی و به راحتی سپری شود؛ و اما درباره کشور ایران این فکر ایجاد شده که کشوری ناامن و سخت‌گیر در خصوص توریست‌های خارجی است باید گفت ایران نیز همانند هر کشور دیگر یکسری اصول و قواعد دارد، همان‌طور که در سایر کشورها به هنگام ورود ملزم به رعایت آن‌ها هستیم در ایران هم این‌گونه است و یکسری اتفاقات که در بحث امنیت رخ می‌دهد، مسائلی قابل حل هستند و بسیار کسان هستند که با همین فکر وارد ایران شدند اما بعد از پایان سفرشان این مسئله را نقض کردند؛ و بسیاری از این مسائل معمولاً به دنبال مسائل سیاسی ما بین کشورها شکل می‌گیرد. رونق حوزه گردشگری، به تأمین یک محیط امن و سالم برای گردشگران بستگی دارد و امنیت به جزء کلیدی از صنعت گردشگری تبدیل شده است و مدیریت معقول باید تلاش کند تا محیطی امن را فراهم آورد. کشورهایی که از امنیت و ثبات سیاسی لازم جهت حمایت از جریانات گردشگری برخوردار می‌باشند نهایت استفاده را برده‌اند و اکنون در حال تجربه‌ی اقتصادی درآمدهای ارزی، مقبولیت و مشروعیت بین‌المللی در عرصه‌های سیاسی و معرفی فرهنگ و تمدن به جهانیان می‌باشند. اما مناطق و کشورهایی که درگیر بی‌ثباتی سیاسی و ناامنی بوده‌اند، هرگز قادر به برپایی بستر مناسب جهت استفاده از کارکردهای مثبت صنعت گردشگری نبوده‌اند.

متأسفانه تبلیغات منفی و غیرواقعی، درباره کشور ما است؛ و باید گفت که مرزهای کشور ما آن‌طور که ذکر شده است ناامن نیستند. بلکه در همه‌ی جوامع انسانی و در میان همه‌ی قشرها در دوران‌های مختلف، انسان‌هایی هستند که با قانون شکنی، هنجارشکنی، با ترجیح خواسته‌های شیرانه خود به خواسته‌های دیگران، موجبات ناامنی را در جامعه فراهم می‌کنند. این ناامنی ناشی از سوء سیاست‌ها، ناشی از قدرت‌طلبی‌ها، ناشی از بی‌اخلاقی‌ها، ناشی از دوری

انسان‌ها از تزکیه است. اکنون وظیفه ما است که هم اندیشه‌های ناصحیح و مواردی این چنین را که امکان تغییرشان وجود دارد را تغییر دهیم و هم در جهت برقراری هرچه تمام‌تر امنیت در داخل (مرزهای) کشورمان تلاش نمائیم؛ و برای این کار به دانستن داشته‌ها و توانایی‌های لازم و استفاده و یاری از افکار افراد خبره و دستگاه‌های مربوطه نیاز است. حقوق گردشگران غیرمسلمان در کشورهای اسلامی از نگاه اسلام عبارت‌اند از:

- بهره‌مندی از آزادی در انجام وظایف مذهبی و برگزاری مراسم ملی و دینی: حضور در معابد و مراکز مذهبی که وجود و بقای آن‌ها از نظر قانون رسمیت دارد، مانند کنیسه و انجام فرایض و مراسم مذهبی آزاد است. البته به شرط حفظ حرمت حریم جامعه اسلامی.

- آزادی در انجام احکام و اعمال شخصی برابر آیینی که دارند، مانند نوشیدن شراب، خوردن گوشت خوک و نظایر این‌ها، به شرط اینکه پنهانی و در محیط‌های بسته و ویژه خودشان باشد و اما اگر آشکارا به این گونه رفتارهای ناهنجار دست زدند و در جامعه و حضور مردم مسلمان انجام دادند، برابر مقررات اسلامی با آن‌ها برخورد می‌شود.

- در داد و ستد با مسلمان و حضور در بازار تجارت و کسب آزادند و هرگونه غش و خیانت در معامله نسبت به آنان حرام و ممنوع است.

- توهین به آنان و دشنام و ناسزاگویی به مقدسات آنان ممنوع است. البته احترام به آن‌ها به گونه‌ای که موجب اذیت و تحقیر مسلمانان باشد، نارواست. به طور کل تمامی گروه‌های غیرمسلمانی که بر اساس شرایط و آیین‌ها و معیارهای پیمانی که با دولت اسلامی بسته‌اند وارد کشور اسلامی شوند و به تمام موارد درج شده در متن قرارداد که مورد توافق واقع شده است پایبند باشند تا زمانی که به عنوان شهروند و یا میهمان چه بازرگان و یا گردشگر در کشور اسلامی به سر می‌برند و مادامی که پیمان خود را نشکسته‌اند و مدت قرارداد و اقامت آنان به پایان نرسیده است، در جامعه اسلامی حقوقی دارند که رعایت حقوق آنان بر دولت و شهروندان واجب است. از جمله: مصونیت و امنیت همه جانبه جانی، مالی، حیثیتی و شغلی؛ هیچ کس حق تعرض و مزاحمت به آنان را ندارد. اگر به آنان تعرض شود، دولت اسلامی موظف به حفاظت از حقوق و حمایت از آنان است. دزدیدن مال آنان حرام و سبب ضمان است که باید به وسیله مراجع ذی صلاح قانونی، حق و اموال آنان برگردانیده شود. وسایل و ابزارهای کار و محل فعالیت‌های اقتصادی و تحقیقاتی آن‌ها که بر اساس قانون اجازه کار و تلاش گرفته‌اند باید از هرگونه تعرض در امان باشند.

جرم را می‌توان هر فعل یا ترک فعلی بدانیم که مطابق قانونی که در جهت حمایت از عموم مردم وضع شده و بر اساس یک فرآیند قضایی. تردیدی وجود ندارد که در مناطق دارای گردشگران زیاد اشخاصی نیز حضور پیدا می‌کنند که: معین قابل مجازات است. از این موقعیت سوء استفاده کرده و جرائمی را علیه جهانگردان مرتکب شوند. دلایل واضحی برای اینکه جهانگردان، بیش از اشخاص محلی، قربانی جرم واقع شوند وجود دارد. آنان معمولاً مقدار زیادی پول نقد، جواهرات و وسایلی چون دوربین به همراه دارند که سارقین، پس از سرقت آن‌ها، به سهولت بیشتری قادر به فروختنشان می‌باشند. زمینه دیگری که ارتکاب جرم علیه جهانگردان را تقویت می‌کند، برخوردهای بین آنان با اشخاص محلی است که در ایران نیز نمونه‌هایی از آن مشاهده شده است. این برخورد می‌تواند ناشی از عواملی چون عدم رعایت معیارهای مورد قبول افراد محلی از لحاظ طرز لباس پوشیدن، سخن گفتن یا رفتار کردن باشد که گاهی باعث مخالفت شدید اشخاص محلی با پدیده جهانگردی و جهانگردان می‌شود. قابل ذکر است که جهانگردان

می‌توانند قربانی جرائم متعددی مثل سرقت، قتل، تجاوز جنسی، نمونه آن‌ها که در ایران با آن رو به رو بوده‌ایم را می‌توان سرقت، گروگان‌گیری و نظایر آن‌ها قرار گیرند. ساک و لوازم در پایانه‌های مسافربری، سرقت مدارک خانواده آلمانی، گروگان‌گیری خانم چینی توسط برخی گروه‌های تبهکار، گروگان‌گیری جهانگردان اروپائی در ایران ذکر کرد که قطعاً تأثیر سوئی بر تعداد جهان گردان خارجی که مایل به بازدید از ایران هستند خواهد داشت، چرا که طبق تحقیقات و پرسش‌های به عمل آمده یکی از مهم‌ترین عوامل در انتخاب محل برای گردش و مسافرت از سوی جهانگردان ایمن بودن آن است. این افراد طبیعتاً مایل نیستند که در حین سفر مدام نگران ایمنی و سلامتی خود باشند؛ و نه تنها ارتکاب جرم، بلکه وقایع طبیعی نیز می‌تواند باعث کم شدن شدید تعداد جهانگردان خارجی، به ویژه در کوتاه مدت گردد. همه این‌ها از مواردی هستند که باعث ضعف احساس امنیت در گردشگر می‌گردد. تمامی مناطق جهانگردپذیر در این زمینه نقش مؤثر و مهمی را ایفا می‌کنند، ولی در هر حال تردید وجود ندارد که ارتکاب جرم علیه جهانگردان، با توجه به اینکه معمولاً بازتاب تبلیغی وسیعی پیدا می‌کند، باعث کاهش شدید تعداد جهانگردان می‌گردد؛ بنابراین نباید، با تنگ‌نظری، کشور و مردم را از این منبع عظیم بالقوه محروم ساخت و با برخوردهای نسنجیده باعث خودداری اتباع سایر کشورها از سفر به ایران شد که لاجرم تأییدی بر تبلیغات بیگانگان در مورد فقدان امنیت در ایران و تروریست بودن ایرانیان خواهد بود. چراکه نیاز به امنیت از جمله مهم‌ترین نیازهای انسانی است که برخی حتی آن را از نیازهای زیستی می‌دانند و معتقدند اگر امنیت نباشد نمی‌توان نیازهای فیزیولوژیک و زیستی را هم برآورده کرد. استراتژی کنترل جرم و حفظ نظم، روش پیشگیرانه آن است. برتری شیوه مزبور، از نظر اخلاقی است چرا که با پیشگیری از وقوع جرم، افراد را از نادانی‌ها و سرشکستگی ناشی از روبرو شدن با نظام عدالت کیفری حفظ می‌نماید. این روش، نشانگر نگرانی و توجه جامعه نسبت به وقوع جرائم است، امری که هم فرد مرتکب و هم شخصی را که جرم علیه او ارتکاب یافته است قربانی می‌سازد.

References

- Ghaffari, Hadi & Mohammad Ali Mola'i (2002), Tourism Industry in Iran: Challenges and Solutions, Quarterly Journal of Political and Economic Information, No. 185 and 186. (In Persian)
- Heidari Chineh, Rahim & Karim Hosseinzadeh Daliar (2003), A Survey on Tourism Tourism Assessment in Iran, Geography and Planning Quarterly, No. 13. (In Persian)
- Zaki, Mohammad Ali (2004), an Introduction to Sociology of Tourism and Tourism, Journal of Tourism Management Studies, No. 5. (In Persian)
- Salehi, Javad (1995), Travel and Tourism: Touring Iran and the World in the Mirror of Time, Quarterly Journal of the Chamber of Commerce, No. 326. (In Persian)
- Ardehir Tajzadeh Namin, Abolfazl (2014), Creating Value in Tourism with Islamic Approach, Quarterly Journal of Allameh Tabataba'i University, No. 302. (In Persian)
- Zaki, Mohammad Ali (2004), an Introduction to Sociology of Tourism and Tourism, Journal of Tourism Management Studies, No. 5. (In Persian)
- Sarlak, Ahmad (2000), Tourism Industry and Fifty Years of Planning in Iran, Political & Economic Information Quarterly, No. 157 and 158. (In Persian)
- Rasoulzadeh Aghdam, Samad & Seyyed Ahmad Mir Mohammad Tababar and Samad Adipour & Yousef Zayeni Vand (2016), Opportunities and Restrictions of the Tourism Industry in Iran, Journal of Sociology, No. 30. (In Persian)
- Ghaffari, Hadi & Mohammad Ali Mola'i (2002), Tourism Industry in Iran: Challenges & Solutions, Quarterly Journal of Political and Economic Information, No. 185 and 186. (In Persian)

- Zahedi, Shams al-Sadat (1995), An Analysis of the Consequences of the Development of the Tourism Industry, Quarterly Journal of Improvement and Management Management Studies, No. 20. (In Persian)
- Musaei, Meysam (2004), Estimation of the Function of Tourism Demand for Iran, Journal of Research Business Letter No. 32. (In Persian)
- Khakpour, Barat Ali & Mohammad Ghanbari & Ahmad Arjmand & Mohammad Reza Ein Salehi (2013), Evaluation of the factors affecting the weaknesses and deficiencies of tourism law in Iran with the network analysis approach, Quarterly Journal of Tourism Planning and Development, Second Year, No. 5. (In Persian)
- Afzali, Rasool and Amin Faraji & Mohammad Sha'banifard (2010), The Status of Foreign Tourists' Rights in the View of Islam and the Laws of the Islamic Republic of Iran, Quarterly Journal of Human Geography, No. 73. (In Persian)
- Hosseini, Seyed Ahmad (1997), the Rights of Non-Muslim Tourists in Islamic Countries, New Quashing Quarterly in Fiqh, No. 14. (In Persian)
- Babaei Feini, Um al-Sulmahma (2015), Comparison of the laws and regulations of the Islamic Republic of Iran's Tourism with Developed Countries, Journal of Tourism Planning and Development, No. 14. (In Persian)
- Ildari, Soheil (2007), 2020 vision is clear (the unique performance of the world tourism industry in 2007), Payam Bank Quarterly, No. 473. (In Persian)
- Hashemi, Shahnaz & Abbas Zare (2016), the practice of protecting the right to liberty and personal security in accordance with international rules, Quarterly Journal of Political Science, Law and Jurisprudence, Volume II - No. 4/2. (In Persian)
- Velayati, Ali Akbar (1995), International Politics and World Economic Developments, Quarterly Journal of Social Research, Islamic Issue, No. 1.
- Jahanian, Manuchehr and Bahador Gholami and Saeed Khalili (2014), an Analysis of Organizational Structure of Tourism Organization in Iran, Quarterly New Attitudes in Human Geography, No. 25. (In Persian)
- Uncle Shahi, Akbar (2000), Tourism Rights, Lawyers Quarterly, Nos. 2 & 3. (In Persian)
- Shariat Bagheri, Mohammad Javad (2008), Introduction to the Judicial System of Different Territories, Judgment Quarterly, No. 51. (In Persian)
- Vakilzadeh, Raheem (2007), Human Dignity in Islamic Law, Quarterly Journal of Islamic Sciences, No. 5. (In Persian)
- Habibzadeh, Mohammad Jafar (2004), the punishment for haram and its contradiction with the law of the constitution of Iran, Journal of Basic Law, No. 3. (In Persian)
- Arjini, Hossein (2003), Dar al-Islam, Islamic World's Geographic Range, Quarterly Journal, No. 68. (In Persian)
- The Faqih Habibi, Ali (2016), The Status of Human Rights in Islam and International Papers, Quarterly Journal of Islamic Political Studies, No. 19.
- Zakerian Amiri, Mehdi (1998), Universal Human Rights in the New International System, Journal of Religion and Communication, No. 8.
- Student, Mostafa (2011), Islamic Human Rights, Refusal or Necessity, Quarterly Journal of Public Law, no. 2. (In Persian)
- Mohammadi Jorkouyeh, Ali (2004), Critique of the Structure of the Islamic Penal Code, Islamic Law Quarterly, No. 1. (In Persian)
- Shariati, Ruhollah (2005), the Fundamentals and Rights of Travelers from the Point of View of Islamic Resources, Islamic Law Quarterly Journal, No. 7. (In Persian)
- Kamyar, Gholam Reza (2004), Rights and Duties of Non-Muslim Tourists in Iran, Majles and Strategic Quarterly, No. 44. (In Persian)
- Maleki, Hussein (2003), Sociological Study of Factors Affecting Satisfaction of Foreign Tourists from Iran, Journal of Cultural Research, No. 5. (In Persian)